

Minnesanteckningar från workshop Musselodling Östersjön och Tillståndsprocessen, på Länsstyrelsen i Kalmar, 8 maj, 2018

Deltagare: Lena Tasse, Mats Lindgren, Jenny Lindgren, Susanna Minnhagen, Veronica Andrén, Fredrik Larson, Tobias Borger, Jan Andersson, Maria Åslund, Elin Lindehoff, Kristin Bertilius, Malin Persson, Per Bergström, Ida Angeland, Martin Karlsson, Annika Steele, Kimberly Berglöf. Eva T Hammarström var moderator och Izabela Alias antecknade. Alla deltagare presenterade sig. Se även bilaga 1 för deltagarlista och dagordning.

Eva inleder mötet med att berätta om arbetet inom BBG projektet och syftet med dagens workshop. Målet för dagen är att diskutera bland annat hur man söker tillstånd, vad man ska tänka på i övrigt som ägarförhållanden, utmärkning, farleder osv, vad finns det för skillnad/koppling mellan odling av musslor till mänsklig konsumtion och djurfoder, vad krävs för att man ska kunna få musslor godkända som foderråvara? Resultatet från denna dag kommer att ingå i en sammanställning för avrapportering kring lagstiftningsfrågor inom BBG-projektet (aktivitet 5.2) samt att Länsstyrelsen Kalmar län tar fram en digital lathund för musselodlare som vill starta upp en ny odling i Östersjön.

”Svenskt vattenbruk – en grön näring på blå åkrar”, Veronica Andrén, Jordbruksverket

Jordbruksverket har det övergripande ansvaret för vattenbruket i landet. I deras uppdrag ingår också att främja utvecklingen av svenskt vattenbruk. Jordbruksverket för statistik över skörd av musslor samt övervakar förekomst av smittsamma sjukdomar och ger tillstånd för import och export av levande musslor för utsättning. Veronica berättade om det vattenbrukskansli som nyligen bildats på Jordbruksverket, med framtagna vattenbruksportal samt att det finns en referensgrupp för vattenbruk. Jordbruksverket ska också inom detta vattenbrukskansli bygga en digital lathund och guide för tillståndsprocessen. Vattenbruk ingår som en del av livsmedelsstrategin och det kommer att finnas särskilda medel för att genomföra, främst ettåriga, projekt kring blötdjur (utlysning nov-dec 2018). **Se vidare Veronicas presentation** samt www.svensktvattenbruk.se .

”Tillståndprocess blötdjursodling” Västakusten, Fredrik Larson, Länsstyrelsen Västra Götaland

Fredrik presenterar sina erfarenheter från tillståndprocess-handläggningen från Länsstyrelsen Västra Götaland och ger en överblick över de lagrum som reglerar blötdjursodling främst gällande fiskelagen (för tillstånd kring blötdjursodling) och miljöbalken (ex kap 3 och 4 (riksintressen) samt kap 7 (strandskydd, naturreservat, Natura 2000)). Se även länken <http://www.lansstyrelsen.se/VastraGotaland/Sv/naringsliv-och-foreningar/fiskerinarining/Pages/Vattenbruk.aspx> för mer information. Även remissinstanser som Transportstyrelsen, Sjöfartsverket, Jordbruksverket osv berörs. Hygienplan måste upprättas per musselodling med utnämnd specifik veterinär. Länsstyrelsen prövar ansökan om tillstånd av odling (tips: planera för en tillräckligt stor yta för musselodlingen redan från början), utplantering och flyttning av musslor. Länsstyrelsen kan också föreslå åtgärdsprogram för bekämpning av föroreningar av musselvatten och driva miljöövervakningsprogram. Samtidigt med tillståndsansökan (odlingstillståndet har en giltighetsperiod på 10 år) söks även strandskyddsdispens av musselodlaren till i första hand kommunen men även i vissa fall till Länsstyrelsen (inom t ex naturreservat), med 5-10 års dispens. Om odlingen skall placeras inom strandskyddsbestämmelserna krävs alltså en ansökan om strandskyddsdispens till kommunen för enskilt vatten. I normala fall gäller strandskydd från strandlinjen och 100 meter ut. I enskilda fall har Länsstyrelsen rätt att utöka strandskyddet till högst 300 meter från strandlinjen. Om man vill man bedriva odling närmare land än så, får man ansöka om strandskyddsdispens.

Det första steget är att ta reda på vem som äger det vatten där odlingen skall placeras - staten, kommunen eller privatpersoner. Arrendeavtal bör skrivas med ägaren.

Efter att odlingstillståndet godkänts krävs ytterligare utmärkningstillstånd för sjösäkerhetsanordning. De aktuella koordinater ska anmälas till Sjöfartsverket för införande av odlingsanläggning på sjökort, när anläggning läggs ut. Mailas till ufs@sjofartsverket.se

Enligt Statens Jordbruksverkets föreskrifter får tillstånd för odling inte avse arter eller stammar som är främmande för landet. Tillstånd får inte heller ges för vattenområde där vilda arter eller stammar av nationellt intresse finns, t ex vilda bestånd av lax, på grund av smittorisk. Jordbruksverket (SJV) för ett centralt dataregister (uppdateras via blankett 159) över landets musselodlingar (alla blötdjursodlingar). Hittas via SJVs vattenbrukshemsida.

Tillstånd för odling ges inte för vattenområden som med stöd av Miljöbalken om odlingen kan skada riksintresset för yrkesfisket, naturvården eller friluftslivet. Odling ska enligt SJVFS 2014:4, när sjötrafiken så kräver, vara utmärkt med gula specialmärken och det krävs ett tillstånd för innehav av sjösäkerhetanordning (SSA) från Transportstyrelsen innan anläggning etableras. Alla odlingstillstånd har villkor kring etablering av odling på position inom två år från utfärdande. Finns det vid upprepad tillsyn inga riggar på position kan tillståndet därför dras in. Tillsyn görs av länets odlingar med 2-3 års intervall för kontroll av uppfyllande av villkor i odlingstillstånd som t ex journalföring, hörnkoordinater, art som odlas, utmärkning, odlingsytan osv. GIS-skikt över tillstånden för fisk- kräftdjurs- och blötdjursodlingar finns för Västra Götalands län på <http://lst-webbgis/O/Planeringsunderlag/> Behovet av tillräcklig bankgaranti diskuterades på mötet. Detta i fall musselodlingsföretaget går konkurs- hur ska då sanering och bortplockning av odling ske utan tillräcklig bankgaranti? **Se vidare Fredriks presentation.**

Foder och abp-lagstiftningen-Jordbruksverket. Veronica Andréén föredrog Jessica Schenks PP eftersom Jessica blev hastigt sjuk och inte kunde komma.

Veronica inledde med att säga att Jessica är kontaktperson gällande foderlagstiftningen inom vattenbruksdelen. Se även <http://www.jordbruksverket.se/djurprodukter>. Kommersiellt fångade blötdjur som inte ska användas som livsmedel omfattas av den EU-lagstiftning som reglerar animaliska biprodukter och därav framställda produkter (så kallad abp-lagstiftningen). Det ställs olika krav på hantering/bearbetning beroende på framtida användningsområde.

*Primärproduktion av foder (odling, skörd, transport, lagring och hantering innan bearbetning (levande musslor)) Bland annat krävs: spårbarhet genom märkning, handelsdokument och register. Att ev. bortskaffande sker i enlighet med lagstiftningens krav. Se vidare Anmälan av foderanläggning och foderföreskriften.

Tips: Ta fram en branschriktlinje (BRL) dvs. en processbeskrivning avseende odling, hantering och eventuell provtagning. Vattenbrukscentrum Ost – tar fram en branschstandard, vägledning branschriktlinjer foder musslor.

*Sekundärproduktion = stegen efter primärproduktion omfattande avdödning, bearbetning, transport, lagring, märkning, etc.

*De animaliska biprodukterna delas in i olika riskkategorier. Beroende på kategori kan de sedan användas för många olika ändamål. I många fall ställs krav på att materialet ska bearbetas eller bortskaffas, men i vissa fall kan de animaliska biprodukterna användas precis som de är, exempelvis som foder till hundar och pälsdjur, eller för spridning på mark om det rör sig om t.ex. naturgödsel. **Se vidare Jessicas presentation.**

”Att skörda musslor till livsmedel”, Malin Persson, Livsmedelsverket

Malin (som arbetar på västkusten med provtagning och utbildar musselodlare om livsmedelslagstiftningen) presenterade hur man skulle kunna öppna ett produktionsområde samt vilken löpande provtagning som krävs. Malin menar att tillräcklig kunskap ännu inte finns för blåmusselodlingar i Östersjön på svenska sidan. Så innan ett produktionsområde kan bli till i Östersjön måste ett antal utredningar och provtagningar göras för att få till ett sådant inom Östersjön, på svenska sidan. Exempelvis kan erfarenheter från Åland och deras provtagningsrapporter från pågående musselodlingar kanske användas.

Livsmedelsverket har sen till uppgift att kontrollera att musslor är säkra som livsmedel.

Livsmedelsverket kontrollerar produktionsområden (havsområden där det bedrivs kommersiell musselodling och där kommersiell ostronodling eller plockning).

Produktionsområden kontrolleras varje vecka med avseende på att halter av algtoxiner och *E. coli* är acceptabla. De analyserar också förekomst av toxiner och mikroorganismer. Om ett produktionsområde är förorenat, är det kommunens uppgift att hitta till föroreningen.

Om EU-gränsvärdena överskrids inom något produktionsområde, stängs det aktuella området för skörd. Det öppnas igen när halterna har sjunkit under gränsvärdena (EG nr 854/2004).

En musselodlare är livsmedelsföretagare med producentansvar (ansvarig för att livsmedlen är säkra och rätt märkta så att konsumenten får rätt information om maten och inte blir sjuk av den). De livsmedelsregler man behöver ta hänsyn till är; dels ett antal EG-förordningar, dels Sveriges egen nationella livsmedelslagstiftning.

Västkustförhållanden skiljer sig från Östersjön bl a på grund av lägre salthalt, därför finns det t ex andra typer av algtoxiner att utreda. För att produktionsområde ska öppnas krävs att det har gjorts ett antal analyser av toxiner. Det som främst analyseras är fettlösliga toxiner samt AST (domorinsyra) i musselkött. Om halterna ligger under den tillåtna gränsen kan området öppnas. Livsmedelsverket klassificerar därefter produktionsområden i A-, B- eller C-områden

med avseende på fekala föroreningar (tarmbakterier och virus) (som en del av EU-direktivet 91/492/EFC). **Se vidare Malins presentation.**

Eftermiddagens grupparbetens resultat:

Baserat på dagens information samt deltagarnas tidigare kunskap och erfarenheter från diskuterades bland annat tillståndsprocessen i mindre grupper.

Här kommer sammanfattning av synpunkter från de tre grupperna:

1. Det borde vara en samordning mellan Östersjö-länsstyrelser när det gäller tillståndsprocessen, så att man gör liknande bedömningar.
2. Länsstyrelserna har en viktig vägledande funktion och bör finnas med redan i inledningsvis vid varje nyetablering av musselodlingsytor. Riskbedömningar görs också i samband med tillståndsprovning.
3. Det finns kortfattad information i form av folder på västkusten att inspireras av även blanketter som kan inhämtas härifrån. Det är flera organisationer (länsstyrelser, Jordbruksverket och vattenbrukscentrum ost) som kommer att göra mer detaljerade lathundar för musselodlare gällande tillståndsprocessen för Östersjön. Kan inte dessa organisationer/myndigheter som samordna sig? Folder bör utökas och bli mer detaljerad utifrån Östersjöförhållanden. Kanske se mer ut som ett flödesschema, med olika spår utifrån vad som då krävas av en musselodlare. Vad krävs av musselodlaren för att kunna starta upp kontra att driva en anläggning?
4. Befintlig lagstiftning/vägledning baseras på erfarenheter från Väst – vi behöver mer kunskap/ utveckla musselodling i Östersjön för att få motsvarande kunskapsbas.
5. Tidsplan för att få bidrag behöver justeras – för att t ex starta odling behövs besked i god tid innan sommaren.
6. Finns det marknad för musslor som människoföda, från t ex Kalmarkusten och norrut? I så fall måste man gemensamt förbättra ryktet för blåmusslan från Östersjön. Det skulle ju innebära bättre ekonomi att kunna sälja färska musslor som föda.

Övrig information

Lena Tasse visade länk om digital plattform för gästnätverket www.sea.ee/bbg-odss samt påminde om BBG-mötet den 12 juni i Söderköping bl a med utflykt till musselodling i St Annas skärgård.

//Minnesanteckningar skrivna av Izabela Alias och justerad av Eva T Hammarström//

BILAGA 1. Dagordning och deltagarlista

Kalmar, Länsstyrelsen Kalmar län, 8 maj

Author (Name / Organisation)	Izabela Alias / [Organisation]
Contributors	Eva T Hammarström
File name	Agenda

Välkomna till ett erfarenhetsutbyte kring musselodling Östersjön och tillståndsprocessen hos Länsstyrelsen Kalmar län.

Målet för dagen är att vi diskuterar bland annat hur man söker tillstånd (och vad man ska tänka på i övrigt som ägarförhållanden, utmärkning, farleder osv), vad finns det för skillnad/koppling mellan odling av musslor till mänsklig konsumtion och djurfoder, vad krävs för att man ska kunna få musslor godkända som foderråvara? osv. Avsikten är att få så mycket erfarenhets- och kunskapsöverföring som möjligt från Västerhavet, hit till oss på Östersjö-sidan.

Förmiddagen ägnas åt en genomgång av Länsstyrelsen Västra Götaland samt Jordbruksverket om tillståndsprocessen och hur foderlagstiftningen och animaliska biprodukts-förordningen ska tolkas och tillämpas gällande fodermusslor. Efter lunch blir det en workshop/diskussion kring vad musselodlare i Östersjön behöver tänka på innan uppstart av en odling samt vad handläggare från olika myndigheter ska vara förberedda på vid tillståndsansökningar, vilka lagrum och myndigheter ska vara inblandade i inför uppstart osv.

Resultatet från denna dag kommer att ingå i en sammanställning för avrapportering kring lagstiftningsfrågor inom BBG-projektet (aktivitet 5.2) samt att Länsstyrelsen Kalmar län tar fram en digital lathund för musselodlare som vill starta upp en ny odling i Östersjön.

Agenda

Tid	Ämne	
9:30	Ankomst, registrering, fika	
10:00	Inledning	Eva T Hammarström, Länsstyrelsen Kalmar län
10:15	Tillståndsprocessen kring musselodling med erfarenheter från västkusten	Fredrik Larson, Länsstyrelsen Västra Götalands län
11:00	Bensträckare	
11:15	Lagstiftning kring musslor för foderproduktion	Veronica Andrén, Jordbruksverket
12:00	Lunch	
13:00	Lagstiftning kring musslor som människoföda utifrån västkustförhållanden	Malin Persson, Livsmedelsverket
13:15	Inledning till grupparbete	Izabela Alias, Länsstyrelsen Kalmar län
13:30	Workshop/diskussion och fika	
15:00	Redovisning, sammanfattning, avslutning	
16.00	SLUT	

Lokal

Mötet kommer att vara i Länsstyrelsen Kalmar läns lokaler på Regeringsgatan 1, Kalmar.

Inbjudna

Länsstyrelsen Kalmar län vill bjuda in musselodlare och myndigheter samt andra intresserade från organisationer och universitet. Alltså vända sig till de som är involverade eller på annat sätt är intresserade av musselodling, då även tillståndsprocessen kring storskalig musselodling i Östersjön.

Anmälan till denna workshop ska ske till izabela.alias@lansstyrelsen.se senast torsdagen den 26 april med namn och organisation/företag. Ange även om ni har särskilda önskemål gällande kosten.

Väl mött i Kalmar den 8 maj!

önskar Izabela Alias och Eva T Hammarström, Länsstyrelsen Kalmar län.

Deltagarlista

Namn	Organisation	
Lena Tasse	Region Östergötland	lena.Tasse@regionostergotland.se
Mats Lindgren	Markägare	matsd.lindgren@gmail.com
Jenny Lindgren	Markägare	mnlindgren@hotmail.com
Susanna Minnhagen	Kalmar kommun	susanna.minnhagen@kalmar.se
Veronica Andrén	Jordbruksverket	veronica.Andren@jordbruksverket.se
Fredrik Larson	Länsstyrelsen Västra Götaland län	fredrik.larson@lansstyrelsen.se
Eva T Hammarström	Länsstyrelsen Kalmar län	eva.hammarstrom@lansstyrelsen.se
Izabela Alias	Länsstyrelsen Kalmar län	izabela.alias@lansstyrelsen.se
Tobias Borger	Länsstyrelsen Kalmar län	tobias.borger@lansstyrelsen.se
Jan Andersson	Dykeri AB	kalmardykeri@telia.com
Maria Åslund	Länsstyrelsen Östergötland län	maria.aslund@lansstyrelsen.se
Elin Lindehoff	Linnéuniversitet	elin.lindehoff@lnu.se

Kristin Bertilius	Borgholm kommun	kristin.bertilius@borgholm.se
Malin Persson	Livsmedelsverket	malin.persson@slv.se
Per Bergström	Göteborg Universitet	per.bergstrom@marine.gu.se
Ida Angeland	Kalmar kommun	ida.angeland@kalmar.se
Martin Karlsson	Ecopelag	martin.karlsson@ecopelag.se
Annika Steele	SUBMARINER	as@sustainable-projects.eu
Kimberly Berglöf	Regionförbundet	Kimberly.berglof@rfkl.se
Jessica Schenck (deltog inte)	Jordbruksverket	Kontaktperson foderlagstiftning: jessica.schenck@jordbruksverket.se
Jason Bailey (Deltog inte)	Vattenbrukscentrum Ost	jason.bailey@vattenbrukscentrumost.se

Länsstyrelsen
Kalmar län

Havs
och Vatten
myndigheten

EUROPEAN UNION
EUROPEAN
REGIONAL
DEVELOPMENT
FUND

